

XXII

KLASZTOR MATKI BOŻEJ SZKAPLERZNEJ W MIADZIOLE

1. OSOBA FUNDATORA I INTRODUKCJA KARMELITÓW

Nowy i Stary Miadzoł, miasteczka o pięknym położeniu geograficznym, znajdują się nad brzegami jezior Miastro i Narocz, w dawnym wojew. wileńskim, pow. Postawy. Miasteczka te istniały już w XV w.

W Nowym Miadziole zwanym królewskim, ok. 1454 r. kasztelan trocki Andrzej Sakowicz ufundował kościół pod wezwaniem Św. Stanisława¹.

Stary Miadzoł zw. księżęcym był własnością książąt Radziwiłłów, od których przeszedł w dom Frąckiewiczów. W 1621 r. Jan Frąckiewicz sprzedał tę posiadłość Janowi Rajskiemu, pułkownikowi wilkomirskiemu. Około 1680 roku Stary Miadzoł przeszedł w ręce Grabkowskich. Z kolei Jan Bonawentura Grabkowski, łowczy różański, z żoną Zofią sprzedali go w 1687 r. Michałowi Koszyczowi, pisarzowi ziemskiemu witebskiemu, za 95.000 zł p. Michał Koszycz zmarł bezdzietnie. Dobra miadziolskie przeszły na Stanisława Koszycyca, synowca Michała, starostę zarzeckiego ożenionego z Zofią Duninówną. Pozostawili oni liczne potomstwo — cztery córki i czterech synów. Miadzoł przypadł w udziale jednemu z nich — Antoniemu Koszyczowi, staroście zarzeckiemu, ożenionemu z Barbarą Wojnianką h. Trąby, córką Józefa i Ludwiki Sulestrowskiej. Antoni pozostawił sześć córek i zmarł pod koniec XVIII w., jako ostatni po mieczu tej linii. Po nim Stary Miadzoł przeszedł w dom Dworzeckich i Kozieliów Poklewskich².

Wspomniany Antoni Koszycz, starosta Zarzecki, sprowadził do Miadzioła karmelitów bosych. Wybudował im klasztor i kościół pod wezwaniem Matki Bożej Szkaplerznej (lub Wniebowziętej). Introdukcja zakonników do nowego domu odbyła się 24 kwietnia 1754 r.³ Z powodu

¹ *Słownik geograficzny*. T. VI. Warszawa 1885 s. 283.

² APKB rkps 35. J. M. Giżycki. *Kilka szczegółów fragmentarycznych o prowincji litewskiej karmelitów bosych* k. 52.

³ Michał Baliński. *Starożytna Polska*. T. III. Warszawa 1846 s. 244.

braku źródeł, trudno dziś ustalić datę przybycia karmelitów na fundację. Jeżeli przybyli już do gotowego, murowanego kościoła, to rok 1754 jest zarazem rokiem ich przybycia i konsekracji kościoła (w dniu 15 sierpnia). Ks. Jan Kurczewski wspomina, że 1744 r. był na tym miejscu kościół drewniany⁴. Kościół ten, to dawna altaria św. Jana Chrzciciela ze stałym funduszem, z powodu której Michał Zienkowicz, bp wileński, nie chciał zatwierdzić funduszów klasztoru. Potwierdzeniem faktu, że karmelici wcześniej przybyli do Starego Miądziola, jest indult Stolicy Apostolskiej, z dnia 4 września 1752 r., na erekcję Bractwa Matki Bożej Szkaplerznej i Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP przy kościele karmelitów⁵.

2. OPIS KOŚCIOŁA I KLASZTORU

Kościół i klasztor usytuowany na lekkim wzniesieniu, w pobliżu parku i jeziora. Kościół murowany, centralny, w stylu rokokowym⁶, o rzucie kwadratowym, w który wpisany jest ośmiobok, zwieńczony kopułą z latarnią również ośmioboczną (ryc. 106). Wewnętrzne boki kwadratu mają po 24 łokcie długości, a po 28 łokci wysokości. Architektura świątyni bogata. Ściany podzielone pilastrami korynckimi z regularnym belkowaniem. Na ścianach kościoła i wewnątrz kopuły polichromia rokokowa przedstawiająca straszny sąd Boży. Kościół mocno oświetlony, dzięki 12 oknom i latarni. Okna w czterech ścianach kwadratu, w trzech rzędach; w najniższej kondygnacji półokrągłe, natomiast w drugiej kondygnacji i mansardowe w kopule są prostokątne. Kościół posiada na zewnątrz z trzech stron wystawy kolumnowe. Ściany kwadratu z lizenami po bokach mają po dwie pary kolumn z kapitelami korynckimi, na których jest regularne belkowanie z kostkowym gzymsem, przerywanymi przyczółkami i prostokątnymi oknami w środku tympanonów. Pomiedzy kolumnami na wysokich bazach podłużne nisze. Ośmioboczną kopułę, pokrytą blachą miedzianą, obiega mocno profilowany gzyms. W czterech bokach kopuły, równoległych do ścian kwadratu kościoła, murowane wystawy okienne, zwieńczone profilowanymi trójkątami. Na szczycie latarni metalowy krzyż. Główny portal w płycinie zwieńczonej archiwoltą.

Urządzenie wnętrza kościoła rokokowe. Główny ołtarz murowany. W górnej części, we framudze wyłożonej aksamitem, wielki krucyfiks rzeźby rokokowej⁷. U stóp Chrystusa umieszczono kryształową trumnę w srebrnej oprawie, ze szczątkami św. Justyna, męczennika, w szatach

⁴ *Biskupstwo wileńskie*. Wilno 1912 s. 179.

⁵ AKO 1. *Cronica conventus vilnensis* s. 423.

⁶ *Przewodnik po Polsce*. T. I. *Polska północno-wschodnia*. Warszawa 1935 s. 70.

⁷ Bibl. UJ rkps 6039/IV. *Wiadomość historyczno-statystyczna o kościołach rzym-*

rycerskich. Nad trumną bogaty relikwiarz śś. Justyna, Justyny i Placydy, sprowadzony przez fundatora z Rzymu. W kościele oprócz głównego ołtarza znajdowało się jeszcze sześć bocznych, z obrazami świętych malowanymi na desce.

W krypcie grobowej, pod wielkim ołtarzem spoczywały zwłoki fundatora Antoniego Koszczyca, jego brata oraz syna zmarłego w dzieciństwie⁸. Natomiast ciało jego żony Barbary Woynianki Koszczykowej (zmarłej ok. 1794 r.) pochowano w stroju i grobowcu sióstr wizytek w Wilnie⁹. Zmumifikowane ciało fundatora, w bogatym stroju i pasie słuckim, na przełomie XIX/XX w. zostało odarte z kosztowności i przełożone do zwykłej, drewnianej trumny.

W narożnikach kwadratowego rzutu świątyni mieściły się składy i oficyny kościoła. Po lewej stronie wielkiego ołtarza zakrystia, hojnie wyposażona w srebrne naczynia i paramenty. Naczyń i przedmiotów srebrnych liczyła 134 sztuki, o łącznej wadze 38 funtów i 23 łutów¹⁰.

Wokół kościoła cmentarz ogrodzony płotem z podmurówką i filarkami murowanymi z kamienia. W obrębie cmentarza, z lewej strony bramy kościelnej — murowana dzwonnica (ryc. 107).

Osobliwością klasztoru była oryginalna Kalwaria, czyli droga krzyżowa. Składała się ona z 21 kaplic i 8 bram rozłożonych po polach w pobliżu kościoła i w rynku miasteczka¹¹. Kalwaria pomyślana i zbudowana według planów Drogi Krzyżowej w Jerozolimie. Gustownie rozmieszczone kaplice różnego kształtu, zbudowane z drzewa na podmurówce kamiennej, posiadały olejne obrazy i figury rzeźbione w drzewie. Erekcji i poświęcenia Kalwarii dokonał przy udziale liczego duchowieństwa ks. bp Feliks Towiański, sufragan białoruski, w dniu 8 sierpnia 1772 r. Ceremonie te trwały przez 4 dni. Przez cały czas, zaproszonych gości podejmowali Koszczycowie¹².

Ważniejszymi uroczystościami, ściągającymi do kościoła miadziolskiego liczne tłumy, były święta: Wniebowzięcia NMP — 15 sierpnia — równocześnie rocznica konsekracji kościoła, św. Jana Chrzciciela, św. Justyna, śś. Szymona i Judy, Matki Bożej Gromnicznej i Matki Bożej Szkaplerznej.

Przy kościele istniały bractwa: Matki Bożej Szkaplerznej i Niepokalanego Poczęcia NMP (erygowane indultem Benedykta XIV, datowanym

sko-katolickich w diecezji mińskiej, ułożona i spisana w 1845 r. przez Jana Borejkę Chodźkę, część II, 45 Klasztor OO. Karmelitów Bosych w Starym Miadziolu.

⁸ J. M. Giżycki, jw. k. 57. Podanie głosi, że wyproszony przez karmelitów jedyny syn Koszczyca zmarł zaduszony ciężarem ciała śpiącej nianki. Zob. Julian Horain. *Ostatni z Koszczyków*. „Biesiada Literacka”. Warszawa 1913 nr 17—23.

⁹ *Liber mortuorum ad ecclesiam Staro-Miadziolensem Carin. Disc.*

¹⁰ Jan Chodźko. *Klasztor OO. Karmelitów Bosych w Starym Miadziolu.*

¹¹ Tamże.

¹² J. M. Giżycki, jw. k. 54.

w Rzymie dnia 4 września 1752 r.), Bractwo św. Józefa (założone przez *breve* Klemensa XIV z 1767 r.), Bractwo św. Justyna oraz Szczęśliwej Śmierci (erygowane na mocy *breve* tegoż papieża, dnia 5 kwietnia 1773 r.). Promotorami tych stowarzyszeń byli zawsze oo. karmelici.

W odległości kilkunastu metrów od strony zachodniej kościoła, fundator wybudował z cegły jednopiętrowy klasztor. Dom ten mieścił cele dla zakonników oraz wspólne oficyny, jak chór, refektarz, kuchnię, ubikacje, szatnię, bibliotekę. Biblioteka na początku XIX w. liczyła 423 tomy książek¹³, a około 1830 r. posiadała już 500 tomów dzieł o treści przeważnie duchowej¹⁴.

3. PARAFIA KLASZTORNA

Karmelici w Miadziole mieli parafię. W 1779 r., przy podziale parafii na Nowomiadziolską i Staromiadziolską, ta ostatnia otrzymała następujące wioski i majątki: Stary Miadzioł, Rożki, Truchanki, Kuliki, Szymki, Koczergi, Szegme, Wołok, Niewiery, Nowczany, Białowszczyznę, Horodowszczyznę i Radowszczyznę¹⁵. W roku 1781 parafia zakonna liczyła 616 dusz wyznania rzymsko-katolickiego, a w 1830 r. 865 dusz¹⁶. Jej administratorami byli zazwyczaj przełożeni konwentu, mając do pomocy kilku ojców zgromadzenia. Przez długi czas klasztor był rezydencją (do 1775 r.?), następnie wikariatem (do końca XVIII w.), a w końcu przeoratem. Na podstawie ksiąg parafialnych¹⁷ można ustalić — podany niżej — wykaz karmelitów zatrudnionych w duszpasterstwie parafialnym.

1. O. Bernard od Wniebowzięcia NMP (Niedźwiedzic), długoletni kaznodzieja i nauczyciel szkoły parafialnej w latach 1779—1799.
2. O. Ksawery od św. Nikodema, wikary i kaznodzieja niedzielny klasztoru w Miadziole w latach 1778—1791.
3. O. Edward od św. Teresy, 1781—1783.
4. O. Felicjan od św. Katarzyny, 1781—1783.
5. O. Anioł od Opieki św. Józefa, kaznodzieja, 1781—1788.
6. O. Celestyn od św. Sebastiana, kaznodzieja, 1784—1785.
7. O. Spiridion od św. Barbary, 1786—1787.
8. O. Benignus od św. Apolinarego, kaznodzieja, 1784.
9. O. Baltazar od Dzieciątka Jezus, 1786—1796.

¹³ J. Chodźko, jw. Por. AKC 397. *Miscellanea* s. 190.

¹⁴ J. Kurczewski. *Biskupstwo wileńskie*. Wilno 1912 s. 323.

¹⁵ AKM 1. *Metrica baptisatorum ad ecclesiam Staro-Miadziolensem Carmelitarum Discalceatorum... ab anno 1779, die 7 9bris.*

¹⁶ J. Chodźko, jw. s. 195.

¹⁷ AKM 1. *Metrica baptisatorum...*; AKM 2. *Metrica copulatorum...*

10. O. Fryderyk od św. Paulina, 1788.
11. O. Bruno od św. Teresy, 1789—1790.
12. O. Jakub od św. Marii Magdaleny, proboszcz, 1790—1802.
13. O. Euzebiusz od św. Tomasza, kaznodzieja, 1795—1802.
14. O. Walerian od św. Józefa, 1795.
15. O. Władysław od św. Eliasza (Kozakiewicz), kaznodzieja, 1795—1801.
16. O. Gabriel od Nawiedzenia NMP, kaznodzieja, 1797.
17. O. Fortunat od Zmartwychwstania Pańskiego, wikary klasztoru, 1798.
18. O. Paulin od św. Jana Chrzciciela (Krukowski), 1801—1810.
19. O. Wincenty od św. Benignusa (Dymsza), kaznodzieja, 1803—1804, przeor klasztoru w l. 1814—1817.
20. O. Benignus od św. Grzegorza (Pawłowski), kaznodzieja, 1807—1813.
21. O. Nikodem od św. Józefa, kaznodzieja, 1802, 1818—1820.
22. O. Jakub Dziewiątkowski, 1805—1809.
23. O. Benon od św. Kazimierza (Bacewicz), 1805—1812.
24. O. Dominik Bosiukiewicz, kaznodzieja, 1805—1813, (*vice praepositus*) 1816—1819.
25. O. Andrzej od Opieki św. Józefa, 1807.
26. O. Hieronim Szumski, 1810.
27. O. Karol od św. Anioła (Męczyński), 1810, podprzeor 1823 r.
28. O. Leon Pietraszkiewicz, kaznodzieja, 1811.
29. O. Ignacy Mścichowski, 1811.
30. O. Bonifacy od Trójcy Św. (Kozaryn), przeor, 1812—1814.
31. O. Maciej od św. Jana od Krzyża (Łukaszewicz), kaznodzieja 1813—1815.
32. O. Cyryl Mielecki 1814—1816, kaznodzieja, 1820.
33. O. Wacław Szabliński, kaznodzieja, 1816—1823.
34. O. Fabian Turowski, 1817—1820.
35. O. Stefan Leczycki, 1817.
36. O. Hieronim Sieciński, definitór prowincjalny, 1818.
37. O. Maurycy Kaszuba, 1819.
38. O. Dionizy Dawgiało, podprzeor klasztoru, 1820—1823.
39. O. Elias od Najświętszego Sakramentu (Masulewicz), przeor 1820—1826.
40. O. Aleksander Grzybowski, 1821.
41. O. Piotr od św. Józefa (Turczynowicz), kaznodzieja, 1826.
42. O. Augustyn od św. Jana Chrzciciela (Bilewicz), kaznodzieja (*curatus*), 1823—27.
43. O. Marcin Straż, 1823—1824.
44. O. Melchior Muraszko, 1824—1826.

Wyżej wymienieni ojcowie pracowali w duszpasterstwie parafialnym. Niektórzy z nich przez wiele lat sprawowali urząd administratora

lub kuratora parafii. Ponieważ klasztor był mały, zgromadzenie również było nieliczne. W 1826 r. konwent liczył tylko 4 ojców¹⁸:

- O. Eliasz od Najśw. Sakramentu (Masulewicz), przeor.
- O. Józef od św. Adama (Okunowicz), podprzeor.
- O. Augustyn od św. Jana Chrzciciela (Bilewicz), kaznodzieja.
- O. Piotr od św. Józefa (Turczynowicz), kaznodzieja.

O skuteczności pracy duszpasterskiej świadczą nawrócenia do Kościoła katolickiego z kalwinizmu, luteranizmu i prawosławia¹⁹. Dnia 14 września 1778 r. złożyła wyznanie wiary (przed o. Franciszkiem Ksawerym) Honorata Renczylewska, skarbnikowa powiatu lidzkiego — poprzednio kalwinka. 4 czerwca 1782 r. z prawosławia przeszła na katolicyzm Anastazja Lantasówna; 20 kwietnia 1783 r. z luteranizmu — Jakub Noyman; 3 czerwca 1786 r. z kalwinizmu Marianna Narbuttówna; 6 listopada 1786 r. z luteranizmu — Róża Lemphowa; 31 marca 1787 r. z prawosławia Eudoksja Obodowska, a 28 lipca — Marcin Jankowski; 17 grudnia 1793 r. z prawosławia Anastazja Kisniekiewiczowa, a z „wiary tatarskiej” — Jabłoński.

W kościele miądziolskim, o. Franciszek Ksawery od św. Nikodema, długoletni administrator parafii i wikary klasztoru, błogosławił związki małżeńskie trzech córek fudatora: 1) Anny Koszczycówny poślubionej Dionizemu Hrebnickiemu, stolnikowi województwa połockiego, dnia 4 października 1788 r.²⁰; 2) dnia 14 października 1788 r. ślub Ewy Koszczycówny, drugiej córki fundatora, która wyszła za Adama Turczynowicza, chorążego trockiego²¹; 3) Wreszcie dnia 15 maja 1790 r. ślub trzeciej córki Koszczyca — Stanisławy ze Stanisławem Mirskim, podkomorzym krakowskim²².

Przy klasztorze karmelici prowadzili i utrzymywali swoim kosztem szkółkę parafialną. Nauczycielem był zawsze jeden z ojców, wyznaczony przez przełożonego. Długie lata uczył tu o. Bernard Niedźwiedzic (od założenia szkoły w 1779 r. do 1799 r.). W szkole tej w 1796 r. uczyło się 8 chłopców²³; w 1830 było 5 uczniów. Czasem liczba ich sięgała 20²⁴.

¹⁸ *Directorium pro Carmelitis in anno 1827.*

¹⁹ AKM 1. *Liber inscribendorum et inscriptorum qui ex lutherana, schismatica, calvinistica haeresi errores suos abjurarunt et ad gremium S. Matris Ecclesiae Romanae catholicae redierunt...* k. 88—89.

²⁰ AKM 2. *Metrica copulatorum ad ecclesiam staromiadziolensem Carmelitarum Discalceatorum...* k. 6—7.

²¹ Tamże k. 10—11.

²² Tamże k. 12.

²³ J. Kurczewski, jw. s. 286.

²⁴ J. M. Giżycki, jw. k. 54.

4. UPOSAŻENIE KLASZTORU

Antoni Koszczyk, starosta zarzecki, nie tylko wybudował karmelitom klasztor, ale również zapewnił im stałe utrzymanie. Zapisem z dnia 24 kwietnia 1754 r. oddał im dwa swoje folwarki — Justynowo i Białowyszczynę, do których (według spisu z 1830 r.) należało: 4 wioski, 15 dyków, „dusz męskich” — 42 oraz 13 włók i 4 morgi ziemi²⁵. Justynowo znajduje się obecnie w powiecie wilejskim, w gminie miadziolskiej. Na początku XX wieku liczyło 20 mieszkańców, a 6 1/2 włóki ziemi. Po kasacie klasztoru folwark został sprzedany. Do karmelitów należały też folwarki Bielawino i Nikasieck, posiadające 121 ha 8750 m² ziemi, oraz majątek Juszkiewiczze.

Od fundatora pochodziła również dotacja 5.640 rubli srebrnych. Natomiast z różnych legatów obligacyjnych powstała suma 5.516 rubli srebr. W skład tej ostatniej wchodziło 20.000 zł, zapisanych klasztorowi w dniu 4 lipca 1761 r. przez siostrę fundatora Annę 1-o v. za Andrzejem Wyżykowskim, 2-o v. za Wojciechem Wyszynskim, skarbnikiem drohickim²⁶.

Chcąc zapewnić klasztorowi prawomocność i nienaruszalność powyższych funduszy, Antoni Koszczyk zwrócił się do ks. Michała Jana Zienkowicza, biskupa wileńskiego, o zatwierdzenie ich dla konwentu w Miadziole. Biskup odmówił zatwierdzenia, powołując się na przynależność funduszu do miadziolskiej altarii św. Jana Chrzyciela. Wobec tego w dniu 28 kwietnia 1757 r. starosta przedłożył Kapitulę Prowincjalnej, prosząc o zatwierdzenie funduszu i o pośrednictwo w uzyskaniu aprobaty biskupiej²⁷.

Wszystkie zapisy (razem z fundacją) Antoni Koszczyk zabezpieczył na wieczne czasy od strony prawa cywilnego, przez aprobatę Sejmu Warszawskiego za Stanisława Augusta w 1775 r.²⁸

Z wyszczególnionych funduszy wpływały dla klasztoru następujące obligacje:

1. Za duszę fundatora Antoniego Koszczyca w każdy poniedziałek, środę, piątek i sobotę po jednej mszy św. czytanej. Ponadto co miesiąc jedna msza śpiewana oraz oficjum za zmarłych.
2. Za Hieronima Ostrowskiego 1 msza czytana w miesiącu.
3. Za duszę Tadeusza Nosowskiego 4 msze w roku.
4. Za dusze Jana i Józefy Możyków w każdym miesiącu 10 mszy czytanych.

²⁵ J. Chodźko, jw. (odpis w Archiwum Prowincji) k. 191.

²⁶ Teodor Zychliński. *Złota księga szlachty polskiej*. V s. 91.

²⁷ Jan Kurczewski. *Kościół zamkowy*. Część III s. 341.

²⁸ *Volumina legum*. Petersburg 1860 vol. VIII f. 663 s. 410.

5. Za Kazimierza Domańskiego 5 mszy czytanych w miesiącu.

6. Za dusze dwóch Michałów Koszcyców 5 mszy na miesiąc ²⁹.

5. LIKWIDACJA KLASZTORU

Po upadku powstania listopadowego, władze zaborcze przystąpiły z całą bezwzględnością do niszczenia kultury i polskości narodu. Jednym z przejawów tej destruktywnej taktyki była likwidacja klasztorów. W 1832 r. z rozporządzenia carskiego przeznaczono na likwidację cały szereg domów zakonnych. Na tragicznej liście znalazły się też konwenty karmelitów bosych: w Starym Miadziole, Pińsku, Wilnie, Antoleptach, Gudohajach, Poszumieniu i Wiśniowcu ³⁰. Niektóre z nich uległy kasacji w tym samym roku. Klasztor miadziolski pozostał w rękach karmelitów jeszcze w 1833 r. W tym czasie przebywał w tym klasztorze o. Władysław od św. Eliasza (Kozakiewicz) ³¹. W następnym roku karmelitów już nie było w Miadziole ³². Parafię ich podzielono i przyłączono do sąsiednich parafii. Kościół i klasztor oddano siostrzom bazyliankom z Mińska ³³; wiernie trzymającym się unii. Niektóre pamiątki oraz relikwie św. Justyna z kościoła miadziolskiego, wnuczka po fundatorze — Barbara ze Strebnickich hr. Brzostowska — przeniosła do kościoła w Mosarze, w swoich dobrach rodzinnych.

W miadziolskim klasztorze bazylianki przebywały do 1860 r. Po nich kościół przejęło duchowieństwo prawosławne, zakładając przy nim w 1866 r. swoją parafię.

Kościół pokarmelicki przerobiono najpierw na cerkiew bazylianek, a później prawosławną. Ołtarze usunięto. Rokokową polichromię zamalowano wapnem ³⁴. Księgi parafialne, cudowny obraz Matki Bożej oraz statuy, które stały w niszach świątyni, przeniesiono do kościoła parafialnego w Nowym Miadziole. Spłonęły tam wraz z całym kościołem, w dniu 2 listopada 1942 r.

Oddany w administrację duchowieństwu prawosławnemu, klasztor uległ zupełnej ruinie. Kalwarię liczącą około 40 kaplic rozebrano i zniszczono. W 1912 r. prawosławny administrator kościoła sprzedał dawny klasztor Żydom z Kobylinka na cegłę do budowy domów. W miej-

²⁹ J. Chodźko. *Klasztor OO. Karmelitów Bosych w Starym Miadziole. Wiadomość o kościołach i klasztorach diecezji mińskiej.*

³⁰ Archiwum Państwowe w Wilnie. Akta kancelarii wil. gen. gub.

³¹ AP 27. *Catalogus PP. ac FF. Carmelitarum Discalceatorum provinciae S. Spiritus et S. Casimiri 1833/34* k. 38.

³² Nikołaj archimandrit. *Istoriko-statistczeskoje opisanie minskoj jeparchii. Petersburg 1864* s. 99.

³³ J. Chodźko, jw. k. 191.

³⁴ J. M. Giżycki, jw. k. 57.

scu, gdzie poprzednio stał dom zakonny, pozostały tylko odsłonięte piwnice i zwaliska gruzu. Za uzyskane pieniądze księży prawosławni wybudowali dwka drewniane domki obok świątyni. Zerwali i sprzedali blachę miedzianą z kościoła, pokrywając go zwyczajną blachą. Jako beneficjum otrzymali od rządu klasztorne folwarki: Bielawino, Juszkievicze i Nikasieck. Folwark Justynowo sprzedano.

6. REWINDYKACJA KOŚCIOŁA I POWRÓT KARMELITÓW

W 1920 r., za rządów gen. Żeligowskiego, kościół i dobra klasztorne zostały rewindykowane przez Kurie Metropolitalną w Wilnie i oddane tymczasowo w zarząd ks. proboszczowi z Nowego Miadziola.

Ks. Romuald Jałbrzykowski, arcybp wileński, pismem z dnia 8 sierpnia 1927 r. (Wilno) nr 2506 skierowanym do prowincjała o. Antoniego Foszczyńskiego, oddał karmelitom bosym pokarmelitański klasztor (trze-wiczkowych) z parafią w Zaświerzu³⁵. Już 9 lipca 1927 r. wyjechali na objęcie tej placówki: o. Bronisław od Św. Trójcy (Jarosiński), br. Bernardyn od św. Józefa (Pięłowski), br. Serafin od św. Terezyty Chucherko) i br. Jakub od N. Serca Jezusa Maciaszek). Ponieważ jednak karmelici trzewiczkowi zgłosili prawo do swej własności, a postawione warunki użytkowania okazały się zbyt trudne, dlatego karmelici bosci zrezygnowali z tej rezydencji.

Pismem z dnia 26 września 1927 r. o. Antoni Foszczyński, prowincjał, zwrócił się do metropolity wileńskiego z prośbą o zwrot klasztoru w Starym Miadziolu³⁶. Arcybiskup Jałbrzykowski przychylił się do prośby i aktem z dnia 6 października 1927 r. nr 3488 rewindykował na rzecz Zakonu kościół w Miadziolu wraz z przynależnymi do niego zabudowaniami³⁷. Urzędowym delegatem Kurii do przekazania karmelitom kościoła z inwentarzem, został ks. Bolesław Teżyk, dziekan nadwilejski. Jeszcze tego samego dnia (6 października) Definitorium Prowincjalne przyjęło fundację w Miadziolu (Definitorium Generalne w Rzymie, na sesji 177, w dniu 9 lutego 1928 r. nr 139, udzieliło swej aprobaty). Po załatwieniu formalności urzędowych, w dniu 11 listopada 1927 r. zgromadzenie przeniosło się z Zaświerza do Miadziola. Kanoniczna introdukcja karmelitów z przekazaniem wszelkich praw własności przez ks. Bolesława Teżyka, dziekana nadwilejskiego, odbyła się dnia 7 grudnia 1927 r.³⁸

Pierwszym zadaniem przybyłych zakonników była adaptacja kościo-

³⁵ AKM 3. *Rewindykacja dawnych klasztorów Karmelitów Bosych w Grodnie, Głę-bokiem i Miadziolu* k. 317.

³⁶ Tamże k. 321.

³⁷ Tamże k. 325.

³⁸ Tamże. Kopia protokołu k. 327.

ła do kultu Bożego, oraz drewnianego domu — dawnej plebanii prawosławnej — na mieszkanie zakonne. Kościół wymagał gruntownej restauracji, zaleconej przez konserwatorów zabytków. Po dawnych karmelitach pozostał w świątyni jedynie cudowny krucyfiks, monstrancja, puszka i obraz wyobrażający Chrystusa wręczającego klucze św. Piotrowi. Początkowo krucyfiks postawiono w tradycyjnym miejscu — w głównym ołtarzu. Za przełożenia o. Ignacego od św. Teresy (Bylicy), w l. 1933—1938, po gruntownej renowacji, umieszczono w głównym ołtarzu obraz Matki Bożej Szkaplerznej, zakrywany drugim obrazem Matki Bożej Berdyczowskiej. Po bokach nawy urządzono dwa ołtarze. Do lewego przeniesiono cudowny krucyfiks rokokowy. Ołtarz po prawej stronie dedykowano św. Józefowi, a pod jego mensą umieszczono figurę św. Teresy od Dzieciątka Jezus, sprowadzoną z Lisieux. Nową ambonę wykonał artysta w Lublinie.

O. Bronisław Jarosiński zainicjował odbudowę Kalwarii miadziolskiej ze stacjami Pana Jezusa i Matki Bożej. Dawny teren tej Kalwarii zajmował Henryk Kozieł Poklewski, dziedzic staromiadziolski. Pod kaplicę wyznaczył on pas szerokości 7 m, (który później poszerzył do 9 m) na innym miejscu, więcej urozmaiconym zw. „Górki”. Z pomocą miejscowej ludności o. Bronisław ustalił miejsca dla poszczególnych kaplic, wzorując się na planie Kalwarii Zebrzydowskiej. W oznaczonych miejscach tymczasowo założył krzyże. Stacje drogi krzyżowej erygował i poświęcił ks. bp Władysław Bandurski, w Zielone Świątki dnia 27 maja 1928 r.³⁹ Po śmierci Henryka Koziełło-Poklewskiego, karmelici kupili od spadkobiercy Wołotkowicza 50 ha ziemi pod Kalwarię, za fundusz uzyskany ze sprzedaży folwarku Niekasieck. W latach 1933—1938 staraniem o. Ignacego Bylicy wzniesiono 15 kaplic z cegły, kamienia i pustaków, pokrytych blachą. Kalwaria wnet stała się popularna, ściągając tłumy pątników.

W latach 1935—36 przełożony klasztoru o. Ignacy Bylica przeprowadził kapitalny remont starego murowanego domu, w którym pierwotnie mieściła się szkoła parafialna. Budynek zaakomodowano na klasztor. Na piętrze urządzono 5 cel mieszkalnych i salę, w której umieszczono bibliotekę, a na parterze jedną obszerną salę dla interesantów, refektarz, kuchnię i rozmownicę.

Zakonnicy odzyskali trzy folwarki: Bielawino, Niekasieck i Juszkievicze. Bielawino i Niekasieck położone w gminie miadziolskiej (nr hip. 14076), o powierzchni 121 ha 8750 m² przepisano na własność konwentu oo. karmelitów bosych w Miadziole, w dniach 1—5 sierpnia 1931 r. na mocy deklaracji (z dnia 22 grudnia 1930 r. L. 6266) ks. Romualda Jałbrzykowskiego, arcybpa wileńskiego, oraz delegata rządu w Wilnie, z dnia 3 lutego 1931 r. L. 35/31.

³⁹ O. Czesław Jakubowski. *Poświęcenie i otwarcie Kalwarii w Starym Miadziole*. „Głos Karmelu” 1928 nr 7 s. 206.

Ponadto przy klasztorze znajdował się ogród o powierzchni 1,5 ha i nad jeziorem 1 ha gruntu. W ogrodzie wznosił się domek dla służby klasztornej, spichlerz i stodoła.

Karmelici w Miadziole rozwinęli szeroką działalność apostolską i duszpasterską. W porze letniej Kalwaria ściągała tłumy pątników, które korzystały z duchowej posługi zakonników. Do słuchania spowiedzi, z rekolekcjami i kazaniami ojcowie wyjeżdżali do sąsiednich parafii. Przeprowadzali katechizację w 16 szkołach, odległych od siebie o kilka kilometrów. Oprócz tego w niedziele i święta obsługiwali trzy kaplice: 1) Sióstr Imienia Jezusa i Maryi w Niekasiecku; 2) w Czuczelicach, w majątku p. Soroków i 3) w Juskiewiczach. Od czasu rewindykacji klasztoru pracowali w Miadziole: o. Bronisław Jarosiński w l. 1927—1929, o. Ireneusz Oskwarek 1929—1932, o. Antoni Foszczyński 1931 r., o. Ignacy od św. Teresy (Bylica) 1932—1938, o. Jacek Komendera, o. Norbert od św. Stanisława, o. Jan od Krzyża (Jasicki), o. Hadrian Gut. Ostatnim przełożonym klasztoru był o. Jakobin od św. Gerarda (Filek) od 1938 do 1949 r. Wraz z o. Grzegorzem Kozera i br. Edwardem Paluchem przeżyli tutaj drugą wojnę światową.

O. Jakobin Filek objął urząd przełożonego klasztoru w dniu 4 lipca 1938 r. W czasie swojego urzędowania przeprowadził gruntowną restaurację świątyni. Pokrył kopułą i dachy kościelne blachą żelazną obustronnie cynkowaną i z jednej strony pomiedziowaną. Latarnię nad kopułą pokrył miedzianą blachą, wprawiając do niej 8 nowych żelaznych okien. Koszty naprawy dachów wraz z nowymi rynnami wyniosły 4.000 zł. Przeprowadzono również roboty murarskie. Odnowiono gzymsy i sztukaterię kościoła. Umocniono ganek na kościele oraz naprawiono mury uszkodzone przez wodę spływającą z dachu. Robotami murarskimi kierował majster Bartoszewicz. Prace te kosztowały 1.500 zł.

Dalsze prace inwestycyjne klasztoru i Kalwarii przerwała druga wojna światowa. W czasie okupacji niemieckiej konwent został pozbawiony wszelkiego inwentarza i w dniu 11 września 1943 r. spalony. Pozostał tylko kościół i stodoła, w której zamieszkali zakonnicy aż do wybudowania drewnianego domku. W Miadziole pozostali karmelici do 1949 r., kiedy to repatriowali się do Polski.